

PORADZIĆ (100) *vb pf*

o oraz a jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie).

inf poradzić (32). ◇ *fut* 1 sg poradzę (10). ◇ 2 sg poradzisz (3). ◇ 3 sg poradzi (14). ◇ 2 pl poradzicie (1). ◇ 3 pl poradzą (2). ◇ *praet* 3 sg m poradził (13). *f* poradziła (3). *n* poradziło (1). ◇ 1 pl m pers -smy poradzili (1). ◇ 3 pl m pers poradzili (2). ◇ *plusq* 3 sg m był poradził (1). ◇ *imp* 2 sg poradz (3). ◇ 2 pl poradzcież (1) *WyprPl*. ◇ *con* 3 sg m by poradził (6). *f* by poradziła (3). ◇ 1 pl m pers byśmy poradzili (1). ◇ *con praet* 2 sg m by był poradził (1). ◇ *impers praet* poradzono (2); -ono (1), -(o)no (1). ◇ [part praet act poradziwszy.]

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Udzielić rady, doradzić; dare consilium* *Mącz, Vulg; consulere* *Modrz, JanStat; suadere* *Modrz, Cn; consultare, inserere consilium* *Mącz; afferre a. dare, a. facere consilium, censere, consiliari, consuadere, auctor a. suasor esse, ducere aliquem in aliquam sententiam* *Cn [w tym: komu (45), czemu (żywotne) (1)] (55) : [żołnierz] Do grobu tedyż przybieżał/ Niewieście tę rzecz powiedział. Prosząc aby mu poradziłá *BierEz* Q4v, E4v, Ov, Qv; *ForCnR* B3; Poradzilić kto zprawy miłości, zachoway fie w tim á rad posłuchni [!]. *BielŻyw* 77; Tákież vdzyáálfz kupcowi/ Dobremu towarzyszowi/ S pirwu mu dobrze poradziłfz/ A ná oštátek go zdrádzilfz *BielKom* D8v; Me nostri consilii utique poenitet, Żal mi żefmy sobie ták zlie poradzili. *Mącz* 307d, 126b; [stary] dáleko fie záváždy więcey może przygodzić z rádá á s pámięciá á z bywáłościá fwoiá/ niżli wiele młodych co nic nie vmieią/ y nic nie vmieli/ y nic poradzić nie mogá *RejZwierc* 163v; *RejPosWstaw* [41²]v; *Calag* 384b; *Calep* 247a; Więcey ieden ftáry ktory rzeczy ręká nošíł/ poradzić może/ niżli fto młodych z iężycznymi dyłzkurfámi. *SkarKaz* 42b; Niewftydź fie/ biákgłowy małz oto przy sobie/ Co drugim pomagáią/ pomogá y tobie: Iedno im wierz/ poradzáć. *GosłCast* 28; *KlonFlis* D4v.*

poradzić co [w tym: „co” (6), „nieco” (1)] (7): *BierEz* Sv; Wiem miłóciwy krolu a czoć w tym poradzę Ieftliże fie omyliłz gardło na to fadzę *RejJóz* K7v; Y rzeczé Ieremiałz do Sedechiałzá. Zwiáftuięli tobie co/ izaż mię nie zábiefz? [!] á poradźelić co/ nie vfluchałz mię. *Leop Ier* 38/15; Moizelz/ wczynił wżytko co mu [Jetro] poradził *BielKron* 32; *Mącz* [388]b; *RejZwierc* 143; á po tym Vrzędniká/ Włodárzá/ znác/ co mu rozum/ gdy Páná pytiáiąc o rzeczy/ poradzi mu też co. *GostGosp* 160.

poradzić na co (1): Więc fię ieden w chytróści nád drugiego fádzi: Y ná zlá rzecz [tj. aby źle czynił] rad oszułt łgarzowi poradzi. *KlonWor* 8.

poradzić w czym (5): Poradz mi w tey mey przygodzie/ Bych nie przyłzedł ku tey łzkodzie. *BierEz* D4v; *RejJóz* K7v; áby [...] lepiej sobie y przyacielowi poradzić vmieli/ ták w tych posłępkoch zwyczajnych/ iáko też w tych ktore idá wedle Práwá. *GroicPorz* C2v; Rządki [!] przyaciel/ á ledwo doznány By trwał/ gdy człowiek/ fráfunkom podány/ A ieflic więc raz/ w žáłości poradzi/ Przypádnie druga/ áli fię odládzi. *GrabowSet* I4v. *Cf* »w potrzebie poradzić«.

cum inf (3): Przyprowódził też z sobá [Włodimirz] [...] Naštafiulá Protopopá z Korśfunu/ ktory mu ono był przes ftrzáłę Rury wodne zepłowác poradził *StryjKron* 140; gdi fkarga przifzla od Turtzina łamze potem inštigował na Kozaki/ wiele mezow dobrich potracil poradzil. *PaprUp* I3; *LatHar* 2.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym: *aby, iżby, żeby, by* (8), *zaimek pytajny* (6)] (14): *BierEz* Rv, Sv; *LibMal* 1547/124; Ieft téz y tho oóbliwa náuká/ gdy łobie porádzíc dałz/ Iáko koniá dobrégo kupić małz/ y ktemu zdrowégo. *SienLek* 186; *HistRzym* 31v; A te trzy rzeczy łam Pan Chriřtus naprzod chowác raczył/ y infzym áby ie chowáli porádził *WujJud* 143v; *SkarŻyw* 225, 484; *StryjKron* 557; *ActReg* 89; Poradzićielz mi/ gdzieby tu mógł dořtác wřzytkiégo. *WyprPl* A4v, C3; *PaxLiz* E; Aż łtárfzy brát porádził łwym Izráelitom/ Żeby Iozef przedány był łmáelitom. *KlonWor* 29.

Z przytoczeniem [z zapowiednikiem: *tak(o)*] (5): Oná hnet łie domyřliá/ A táko mu porádziłá: Tego z grobu wřziác muřiwá/ Miáłto łótrá zázwieřiwá. *BierEz* R, N2; *GórnDworz* P5; tám máiac dořkonálych cnot miřtrzá Niluřa/ Greczyná/ do iego nog vpadł: podáiac łię w pořłufzeńřtwo ie⁶⁰. Nieodrzućil go Nilus. lecz mu ták porádził: iam Greczyn/ mniefzác pomoc [...] dáć mogę *SkarŻyw* 353; ták ia porádzę tobie/. Vważ to dobrze v łiebie; Lepić włáfná Małzonkę mieć/ niź w iákim nierządzie gorzeć. *ArtKanc* V3.

W charakterystycznych połączeniach: *poradzić (bardzo) dobrze* (2), *prawdziwie, prawie, uprzejmie, wiernie, źle; poradzić w przygodzie, w żalości*.

Zwrot: »w potrzebie, czasu potrzeby poradzić« (1:1): Ale y łłowy moźe człowiek pożyteczen byđ drugiemu/ kiedy mu w iego potrzebie porádzi/ kiedy go z iákiefy nieprzyřtoynéy řprawy wyřtrzeźe *KochCn* B3v; *CzahTr* L4.

Szeregi: »poradzić i nauczyć« (1): ałz iey iedná řiořtrá Iulia/ ktora iá bárzo náđ inne miłowáłá/ porádziłá/ y náuczyłá: áby řłá do łtárfzey/ á iey to oznaymiłá. *SkarŻyw* 225.

»i pocieszyć i poradzić« (1): Towárzyřzyc s tákimi/ ktorzy mogá y poćiefzyc y porádzić *SienLek* 14.

»i zalećić i poradzić« (1): przyiaciel w they mierze/ wielka á wielka ieft podpora/ ábowiem mimo to/ iz y zálezicć/ y porádzić moźe/ řilá kroć to nápráwi/ coř ty był ořlepiony miłofciá řkázil *GórnDworz* Dd2.

Przen (3) : *RejZwierc* 180; Ieft obyczáy / że ábo w Kořćielech/ álbo ná onych mieyřcách gdzie řię częřto łudźie zbieráia/ łtáwiáia řkrzynki dla vbogich łudźi. A ták niechby do nich káđdy kładł/ ileby mu iego poboźna chęć porádziłá. *ModrzBaz* [38]v.

poradzić w czym (1): Grác nie vmiem áni łie náuczę/ Spráwiedłofóci to řwey poruczę/ Gdi oná mnie w tych rzeczách porádzi Bęđzyem łobie w towarzřłtwie rádzi. *BielKom* F2v.

2. *Pomóc, przysłuźić się; zdziałac coř na korzyřć kogoř lub czegoř; ulźyc; consultare* *Mqcz; consulere, prospicere* *JanStat* [w tym: *komu, czemu* (23)] (25) : doctor mąđri richley moźe obaczywřzy przyczyne łam řwoiá bacźnořci: [!] vzytecznie porádzić, Y lekarřłwa naprzeciwo takiefy niemoczy dáć. *FalZiol* V 28; *RejKup* f5v, 17; oóbliwe kazánye nabłogofłáwyenřřego Pyotrá/ [...] wřřech ofwyecenyu po wřlyřtkim řwyeće porádził: *KromRozm III* P3v; Iuřłinie pořłuchay mey rády/ Vźyway zemną byeřiády/ Co iedno chcefz á gđzye zaydzyeřz/ Co zámlyřilř v mnie naydzieřz/ Porádzęć twemu řywotu/ Zápomniřz trořki kłopotu *BielKom* E6v; *BielKron* 58; Nae tu id fecisses melius famaе melius pudicitiae tuae consuluisses, Owřzekibyř to był vczinił/ dálekoby lepiej był řławie řwey y czifřořci porádził. *Mqcz* 240c; *SienLek* 164v; *HistLan* A4; Ieden řłáchćic zacny/ [...] gdy bárdzo chorowál/ był nápominan od Mnichow y Káplanow niktorych/ áby vćiekwřzy řię do miłofierdzia Boźego/ duřzy řwoiefy zbáwieniu porádził *StryjKron* 350; *OrzJan* 15; CHćac porádzić pożytkóm poddánych

náfzych/ [...] vftawiamy/ y fkázuiemy: áby to ná wieki było chowano. Iż wfyzycy [...] kmiecie/ [...] z káždého łanu ieden dzień w tydzień máią robić *SarnStat* 655.

poradzić co (2): Słyżąc brát wilk nowin dofyć/ Iże sie miałaá świniá prośić: Ieft sie rychło k niey pokwąpił/ Aby iey nieco poradził. *BierEz* Nv; *RejKup* o3.

poradzić czym (2): Człowiek ieden w ciężkiej chorobie/ Chcąc iuż tym poradzić sobie: Sto wołow Bogu poślubił/ By go z niemocy vzdrowił. *BierEz* I2v; *WysKaz* 13.

poradzić w czym (3): O nedznas moia nadzieia Gdzies teras wzyąc dobrodzieia. Aby mi wfdy wczem poradzył Gdy świat tak marnie mię zdradził. *RejKup* f5. Cf »w przygodzie poradzić«.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Densare defluentem capillum, Łączącym włosóm poradźć aby gęfto rosły. *Mącz* 82a.

W charakterystycznych połączeniach: poradzić czystości, dostojęństwu, duszy (zbawieniu) (2), *pożytkom poddanych, sławie, wczasowi, łączącym włosom, zdrowiu* (2), *życiowi; poradzić lepiej* (2), *łaskawie, podług małości dowcipu, użytecznie, wiecznie*.

Zwroty: »potrzebie poradzić« = necessitati consulere JanStat (3): Chczacz mi tedi woley przyacziellkicy Czeflarza yego m. dofficz vczynycz y naschich poddanych potrzebie poradycz [...] Rokazalyfmy naschim livdziem [...] abi ony [...] poftanowienie vczynily flvfzne sprawiedlywe y granycze oznaczili *LibLeg* 11/23v; Chcąc tedy takowé fkárgi vfkrómić/ y Mnifzki w miłości y w łálce powinowátých záchowác/ y ich potrzebóm łálkáwie poradźić [*illarumque necessitatibus benigne prospicere JanStat* 212]: vftawiamy y rozrzádzamy *SarnStat* 208, 55.

»w przygodzie poradzić« (2): [*człowiek mający serce poczień*] bywa zázwdy pilen náwřzem pocźciwego. A w pocźciwey przygodzye wdy vmie poradzić *RejWiz* 63; *SienLekAndr* a2v.

Szeregi: »pomoc i poradzić« (1): Tho iedno wiem/ iżem ci chćiał z Rzeczy Słowieńskiej (á zwłázczá Polak Polakom) pomoc y poradźić/ podług máłości dowćipu mego. *SienLek* 44.

»poradzić, pozałować« (1): CO bez prziiaciól zá żywot? więźienié/ [...] Bo ieflic fię co przeciw myśli ftanie/ [...] Nikt nie poradzi/ nikt nie pozałúie *KochFr* 61.

»ulżyć i poradzić« (1): takie ieft miłofierdzie Páńskie nád námi/ iż to co ciężarem ná potępienie wielom fię zftáie/ tóbie [!] ku wieczney pomocy obroćić fię może/ gdy z tych ciężarow twoich ná vbogie włożył/ czym sobie wiecznie vlżył y poradził. *WysKaz* 13.

3. Zaradzić, podolać; consulere Modrz; intendere JanStat [w tym: czemu (13)] (15) : mařz baczyć z ktorey przyczyny takowe rzeczy szkodliwe przichodzą. Poznawfzy: łączniey temu poradził. *FalZioł* V 27v; *Oczko* 24; Więc by tácy fynowie Byli/ iáko oycowie/ Dawnoby z téy przyczyny Swiát fye iáł żebrániny. Lecz temu Bóg poradził/ Bo co ieden zgrómádził/ To drugi wnet rozćilka *KochPieś* 27; *SarnStat* 886; By był namędrfzy Sálomon/ gdy władzey y potężności do karánia/ y rządow/ y piędzy nie ma/ żadney przygodzie pořpolitey nie poradzi. *SkarKazSej* 659b.

W połączeniu szeregowym (1): Dla tego gdy żoná mądra obaczy/ iż ku szkodzie co fię flkánia/ godzi fię áby temu zálkoczyła/ pomogła/ poradziła. *WerKaz* 291.

W charakterystycznych połączeniach: poradzić dobrze (lepiej) (4), *łącznie*.

Zwroty: »sobie poradzić« [w tym: w czym (3), czym (1)] = sibi consulere Modrz (9): *MurzHist* V2v; *BielKron* 252v; Lecz niewiem iefli sobie dobrze wtim poradzi. Bo ledwe fię rozgości/ kiedi

Greczin zbroyny O śwąg krziwdę będzie chciał po nim nagłey wojny *KochSat* Cv; Mihi cautio est, id est, cautione opus est, Mułzę lie opatrzić. Sobie porádzić. *Mącz* 42a; *HistLan* F2; *RejZwierc* 87; *ModrzBaz* [16]; Bić złych Gréków nie przydzie/ gdy łobie porádzą *GórnTroas* 53. Cf »sobie w potrzebie poradzić«.

»sobie w potrzebie poradzić« (1): *Y pochwalił pan száfárszá. Luc* 16/8) Nie chwalić Pan tego/ że go zdrádził: ále opátrznóć iego ná przykład podáie/ że łobie vmiał w potrzebie poradzić. *WujNT* 262.

Szereg: »ani poradzić (ani) pomoc« [*szyk* 1:1] (2): *RejZwierc* 87; A okrom rołtropnoóci/ żaden niemoże áni łobie dobrze porádzić/ áni drugiemu pomoc może [*nec sibi recte consulere, nec aliis praeclaram operam navare potest*]. *ModrzBaz* [16]. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

4. Przemysleć coś, rozważyć, zastanowić się (5) :

poradzić o kim, o czym (5): [*mówi liszka do kozła*] Iużem drogę wymyśliłá: Iáko iuż ztąd winidziwá/ Ieśli łobie pomożewá. Welpni się ná swoie nogi/ Stań prosto ściągńawłzy rogi: A ia się ták wyprowadzę/ Potym o tobie porádzę. *BierEz* H3v; Ad tempus consilium capiam, Czafu słuźnego chcę o tym porádzić. *Mącz* 3b; *SienLek* 130v; *SkarŻyw* 503; Niechcę cię/ Pietrze/ do Włóch drugi raz prowadzić/ Tráfisz łam: á mnie téż czás o łobie porádzić. *KochFr* 51.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): ále iż y inné ładzele/ gdy ié záplugáwią przynoszą gnićie y pádanie ciáłá/ potrzebno téż o tym porádzić iákoby temu zábieżeć. *SienLek* 130v.

[*Zwrot*: »poradzić sobie«: Po którym [*Popielu*] oni dawni pogańscy bogowie [...] – poradziwszy sobie, Dali tu cnego męža, Piasta poboźnego *PismaPolit* 11.]

Synonimy: 1. zalecić; 2. pomoc, ulżyć.

Formacje współrdzenne cf RADZIĆ.

Cf **PORADZENIE**, PORADZON